

Om de Gamle Degne samt om Folkeskolens udvikling og vilkår i det 18. århundrede

Af Severin Christensen, Skjoldborg.

Om Degnen *Michel Lauridtzøn* af Skjoldborg hedder det i en gammel Indberetning til Biskoppen 1739: "Michel Lauridtzøn (Hundborg) opfører sig i alle Måder aldeles upåklagelig, retsindig og skikkelig, kan meget vel forestå Sangen i Kirken, men formedelst Alderdom og Svaghed er ganske ubekvem til at holde Skole, formedelst han er 71 År og ikke vel kan se, har katekiseret sådan i Kirken, at han har haft Berømmelse både af Hr. Biskop Thestrup og Bisp Mumme, men nu han bliver gammel, er han i Tanker at afstå Degnekaldet til en anden mod de Vilkår, at han af samme kunde nyde lidet til Ophold for sin Levetid." - Der fandtes ved denne Tid 30-40 skolesøgende Børn i Skjoldborg, og Degnens Søn, "Laurits Michelsøn, er 43 År gl., forstår både at regne, skrive, synge, læse og forstår nogenledes sin Christendom". Meningen med denne Oplysning har sandsynligvis været, at både Præsten og Degnen har ønsket Laurits Michelsøn som Faderens Afløser. Dette skete imidlertid ikke. Efter Michel Lauridtzøns Død 1740 blev en Mand ved Navn Holm Degn i Skjoldborg, og Laurits Michelsøn afgik selv ved Døden to År efter. (Se Årbog for 1909, pag. 25.)

1739 omtales Degnen *Søren Bech* af Sjørring i en Præsteindberetning sålydende: "Søren Bech i Sjørring har hidtil betjent og endnu betjener Degneembedet forsvarligen og opfører sig i Forhold og Omgængelse mod alle Mennesker som en såre gudfrygtig, from, stille og sagtmodig Sjæl, så ingen har fundet mindste Årsag at støde sig over hans Omgængelse i nogen optænkelig Måde. Det var kun at ønske, at han til Skoleembedet fandtes så habil af Helbred som af Vittighed, da man næppe en bedre kunde forlange. Men desværre hans Hoved er så svagt og Helbredet så slet og ringe (som lettelig ved første Øjekast kan skønnes), at han beklager sig umulig at kunne udstå den Møje, som Skoleembedet medfører; han tilbyder derfor at holde en Substitut, som lønnes med 6 Rdl. årlig."

Degnen Nr. 5 af Sjørring, *Peder Vegtorp*, var ifølge Wibergs Præstehistorie født i Tilsted 1740. Han var Søn af Degnen Ole Pedersen Veye af Tilsted, blev Student fra Ålborg Skole 1764, samme År Degn i Sjørring og Thorsted, og Cand. theol. 1769 med Karakteren "non contemnendus". Efter at han havde været Capellan i Thisted fra 1781-86, blev han Sognepræst i Frøslev og Møllerup til 1794 og kom så til Dragstrup-Skallerup, hvor han døde ugift den 22de April 1804.

Om Degnen *Nicolai Chr. Raaes* af Sjørring har jeg endnu ikke fundet noget videre; han har dog ikke været Degn til 1801, men døde allerede den 22de November 1786, kun 37 År gl. (Se Årb. 1909, pag. 37.)

Efter Degnen Raaes Død blev Studiosus Sign. *Peder Lauridsen Richter* Degn i Sjørring og Thorsted. Han blev trolovet den 1ste Juli 1791 med Jomfru Ide Marie Henriksdatter Stampe, der var "conditionerende" i Sjørring Præstegård.

År 1800 nævnes P. L. Richter som Degn og Skoleholder i Sjørring. Han har Capacitet og Duelighed nok til at være Skoleholder, skønt han ikke er Seminarist, er 37 eller 38 År gammel og underviser 20-28 Børn fra Skoledistriktet. I Sperring, Skårup og Thorsted lejer Bønderne nogle Karle, som kan formås til at holde Skole om Vinteren.

1801 blev *Thøger Pedersen Hillerslev* Degn i Sjørring-Thorsted. Da hans første Hustru døde i Barselseng 1802, giftede han sig igen med *Maren Jensdatter*. En lille Datter blev opkaldt efter Degnens første Hustru og fik Navnet Kristiane Katrine, men hun døde kun 17 Dage gl. den 13de April 1804. Maren Jensdatter døde 15. April 1825, 60 År gl. Degnen Hillerslev overlevede hende i 10 År og døde 11te Oktober 1835, 74¹/₃ År gl.

Thøger Pedersen Hillerslev bliver derfor Degn Nr.7 af Sjørring fra 1801 til 1835.

3. Hundborg-Jannerup.

Deegnene:

1. *Mads Lauritzøn*. 1688-1745.

Den første Sædedegn i Hundborg hed Mads Lauritzøn 1688, den 24de Januar, aflagde han sammen med otte andre Degneæmner her fra Thy Prøve og Embedsed hos Biskoppen i Ålborg. Da ikke mindre end fire af disse unge Degne hed Lauritzøn, er der nogen Sandsynlighed for, at de har været Brødre, og i samme Retning tyder også, at de ved flere Lejligheder benævnes med Efternavnet "Hundborg". Dette Efternavn skulde så ifølge den Tids Skik og Brug betegne, at de var fødte i Hundborg Sogn, men da Hundborg Sogns ældste Kirkebog kun når tilbage til 1715, kan dette Forhold ikke opklares.

Om Degnen Mads Lauritzøn foreligger der ikke nogen Beretning før i hans høje Alderdom. Sognepræsten Chr. Deinbol i Hundborg skriver 1739 i en Indberetning om ham: "Degnen Mads Lauritzøn er 73 År gammel og lever uforargerlig, kan forestå Sangen i Kirken, men er aldeles

ubekvem til at holde Skole, kan ej heller til nogen Nytte katekisere i Kirken, thi intet kan han gøre derved uden han har Bogen i Hånden, og det endda slet, formedelst han ikke vel kan se. Altså behøves højlig en Substitut; det jeg haver sagt ham, og er det hans Tanker, at han vil afstå Kaldet til en anden på den Måde, at han hos samme kunde nyde Ophold og Forplejning sin Livs Tid.”

Mads Lauritzøn var gift og havde flere Børn, men hans Hustrus Navn kendes ikke. En af Døtrene blev gift med Eftermanden i Degneembedet Peder Abraham Frejstrup.

1745 fik Mads Lauritzøn sin Afsked som Degn efter at have betjent dette Embede i 57 År. Endnu i 5 År levede den gamle Degn, men Kirkebogen beretter, at ”1750, 5te Juni, blev hæderlige Hr. Mads Lauritzøn, Sogndegn for disse Guds Menigheder i Hundborg og Jannerup Sogne, begravet i Jannerup Kirke, 84 År, så nær som 4 Måneder.

2. Peder Abraham Frejstrup. 1745-1785.

Kort Tid efter hans Ansættelse som Degn i Hundborg-Jannerup trolovede han sig med den gamle Degns Datter, *Mette Marie Madsdatter*. Trolovelsen fandt Sted den 2den Decbr. 1745, og de blev derefter ægteviede den 20de Jan. 1746.

1747, den 11te Jan., havde de deres første Barn i Kirke. Det var en Datter, der blev døbt med Navnet *Birgitte Marie*. 1790 blev denne Datter gift med Knud Grøntoft af Bedsted.

1750, den 2den Sept., havde de en Søn i Kirke. Han kom til at hedde *Mathis Abraham*, blev som Voksen Færgemand ved Ø. Vildsund, og hans Efterkommere lever endnu her på Egnen.

Det varede ikke længe, inden Frejstrups Hustru afgik ved Døden. Kirkebogen melder, at ”1754, den 6te Decbr., blev Degnen, Monseur Peder Abraham Frejstrups Hustru, *Mette Marie Madsdatter*, begravet i Jannerup, 49 År 5 Måneder 6 Dage gl. Få År efter har Frejstrup giftet sig påny, thi 1758 havde Peder Abraham Frejstrup og Hustru *Anna Kirstine Andersdatter* en Søn i Kirke, og han blev døbt med Navnet *Andreas Bartholomæus Clemensen*.

1761 døbttes en Datter, *Frederikke Juliane* og hun synes at have været Degnen Frejstrups yngste Barn.

Indberetninger om denne Degn har jeg ikke fundet i Arkivet, men derimod findes der flere Skrivelser af ham Degneembedet vedrørende. Frejstrup skrev en ualmindelig smuk og tydelig Håndskrift, og Ortografien var også i Orden. Beskrivelsen af Skolehusets elendige Forfatning i Året 1763 skyldes ligeledes Frejstrup, men findes her anført under Hundborg Skolevæsens Historie. Endvidere har han ved flere Lejligheder været Sekretær for Skoleholderen i

Jannerup, Chr. Clemmensen, der døjede med at skrive sit Navn nogenlunde læseligt.

Degnen Frejstrup blev ikke nogen gammel Mand. Han døde og blev begravet i Jannerup Kirke den 23de August 1785, 63 År 7 Mdr. 10 Dage gl.

Hvorfor disse ældre Degne lod sig og Familier begrave i Jannerup Kirke, vides ikke. Måske har den store og anselige Kirke i Jannerup forekommet de gamle Degne at være et mere standsmæssigt Begravelsessted end Hundborg Kirke.

3. Peder Kyllsbech. 1785-1800.

Denne Degn var ustuderet, ej heller Seminarist, men betegnes dog som en god Skoleholder. Han var født 1751 og blev ansat som Degn i Hundborg-Jannerup efter Frejstrups Død 1785. Hans Hustru hed *Anne Kirstine Hassing*. Med hende havde han flere Børn. 1786 blev en Søn hjemmedøbt med Navnet Christian Beverlin. 1790 døbttes en Datter Charlotte, og 1794 havde de en Søn, Frederik Andreas, i Kirke.

Kyllsbech blev i Året 1800 ansat som Skoleholder, Kirkesanger, Kateket, Klokker og Graver i Thisted, hvor han døde den 25de Marts 1827, 76 År gl.

4. Jens Madsen Yde (1800-35) var den sidste Degn i Hundborg-Jannerup. Ifølge en Mindetavle¹), der forhen var ophængt i Hundborg Kirke, var han født i Sallingsund Færgegård den 15de August 1775. Han blev kaldet til Skoleholder og Sogndegn for Vang Menighed 1795 eller 96 og blev beskikket til Hundborg-Jannerup den 23de Juni 1800. Den 18de December 1802 indgik han Ægteskab med *Johanne Madsdatter*, og med hende havde han 7 Børn, hvoraf 2 døde i en ung Alder. Datteren *Ide Christine*, født 1803, Sønnen *Mads*, født 1805, død 1813, *Vilhelmine Katrine*, født 1807, død 1808, *Jens*, født 1809, *Johan Ludvig*, født 1811, *Vilhelm*, født 1813, samt endnu en Søn, der fik Navnet *Mads Yde*, og som senere blev Købmand i Thisted, var hele Børneflokket.

Degnen Jens Madsen Yde døde den 22de Juli 1835. På Mindetavlen læser man, at det alvise Forsyn bortkaldte ham fra sin elskede dybsørgende Mage og sluttelig anføres et Vers, der lyder således:

”Du gavned her, hist i det høje
du skuer med forklaret øje,
det Held din Dåd fortjente her,
Børn, Mage, Venner ved dit Minde
kun Trøst i denne Tanke finde,
retskafne Mand vi ser dig der.”

I Hundborg Kirkebog meddeles, at 1808, den 25de Juni, døde Sr. *Mads Yde*, 70 År gl., og han blev begravet i Hundborg. Denne Mand har sikkert været Degnen Ydes Fader og er sandsynligvis den samme Mads Yde, som C. Klitgård omtaler i Hvetbo Herreds Beskrivelse II, pag. 52. Mads Yde var oprindelig Gårdejer i Salling (Sallingsund

¹ Meddelt ved Lærer Yde, Hundborg.

Færgegård) og gift 1ste Gang med Ide Kirstine Wagård. Med hende havde han to Sønner, Mathis Wagård Yde, der 1791 ved Giftermål kom i Besiddelse af Herregården Kjettrupgård i Vendsyssel, og Degnen Jens Madsen Yde. Sr. Mads Yde blev 1791 gift 2den Gang med Jomfru Frederikke Mathisen, der måske var Søster til Sønnen Mathis Wagård Ydes Hustru. 1796 boede Mads Yde i Blokhus, men da hans Søn på Kjettrupgård døde 1801, må den gamle have flyttet op til den anden Søn, der ved den Tid var Degn i Hundborg.

Degneembedet:

1555 er her "et Degneboel, som *Degnen* selv bor i, og han kan så 2 Tdr. Byg dertil, samt (modtager) 2 Skp. Byg af hver Gård og 1 Skp. af hver Boelsmand. I Jannerup er intet Degneboel, men Præsten og Kirkevænger siger, at der er et Boel, som Michell Matzsen bor i, og som skulde være deres rette Degneboel. Samme Boel giver til Jannerup Kirke 2 Tdr. Byg. Af hver Gårdmand i Jannerup har Degnen 3 Skpr. og af hver Boelsmand 1 Skp. Byg i Løn."

1571 udførtes Degnetjenesten af en Løbodegn fra Latinskolen i Thisted, og han nyder Indtægten af et Degneboel i Hundborg, i alt 2 Tdr. Byg og 2 Tdr. Havre. Desuden har Løbodegngen af begge Sogne 6 Tdr. Byg, 7 Lam og 8 Sk. i Penge.

1690 afgiver Degnen Mads Lauritzøn følgende Beretning om Degneholdet:

"Fra Reformationen indtil $17/3$ 1685, da kgl. Maj.s Befaling om Degnens Kaldsbrevs Konfirmation blev Biskoppen tilskikket, har i Hundborg og Jannerup Sogne ingen ved kgl. Kaldsbrev konfirmeret Sædedegn eller Substitut været, men Disciplene af Thisted Skole have moxen altid selv betjent Kirken med Sjungen og Ungdommen med Information i Catechismo enten i Hovedsognet eller Annexen om Søndagene.

Anm. Denne Beretning er dog sikkert urigtig, thi som foran anført nævnes der 1555 et Hus, "som Degnen selv bor i", og da Latinskolen i Thisted blev oprettet 1549, kunde Løbodegnene først udsendes nogle År senere; men 1571 har Hundborg haft en Løbodegn.

Degnekorn af Hundborg Sogn 7 Tdr. Byg, 3 Tdr. Havre, af Jannerup Sogn 3 Tdr. Byg, 1 Td. Havre, og af somme Huse i begge Sogne, som endnu ere ved Magt, årlig 2 Sk. Offer til hver af de tre store Fester af Hundborg Sogn 3 Mk., af Jannerup Sogn 1 Mk., Herregårdenes Offer undtagne. St. Hansrente af Hundborg Sogn 6 Oste, af Jannerup Sogn 3 Oste á 1 Pd., hvoraf Stykket ellers kunde købes for 4 Sk. Påskerente af Hundborg Sogn 4 Ol Æg, 10 Kager, af Jannerup Sogn $1\frac{1}{2}$ Ol Æg, 6 Kager. Disse Kager er fra 1-2 Pd., ligesom der avles til og Gårdene ere til. Herligheden af Degneboligen har fra Biskoppernes Tid fulgt Præstegården. Der er et Våningshus, nyt, 9 Fag langt og opbygget på Kirkernes Bekostning, Lade på 2 Gulve og et lille Rum til 2 Nød i

Vesterende, er gammelagtig. Der kan sås 4 Skpr. Rug, 1 Td. Byg, 1 Td. Havre. Dens Skyld og Landgilde, 2 Td. Byg, har altid fulgt Degnen. Dens Taxt i den gamle Matricul var 1 Pund eller 2 Tdr. Hartkorn, i den ny „Td. 4 Skp. 2 Fdk., hvoraf der svares halv Skat efter kgl. Resol. af $\frac{1}{2}$ 1687, Sognerytterhold, Personal- og ekstraordinære Skatter undtagne, Offer på hver af de tre store Fester af Ulstrup 12 Sk., Råstrup 1 Mk., Faddersbøl 12 Sk. og bevilget på 2 Års Tid af Ulstrup $\frac{1}{2}$ Td. Byg, Råstrup $\frac{1}{2}$ Td. Byg. Ingen ildingsbrand. Pension til Thisted Skole 4 Tdr. Byg.

1744. Degneboligen ligger lidt nordvest for Kirken. Raling 8 Fag, Laden er 2 Gulve og en Tærskelo, og vesten for Loen er Fæhuset i lige Bygning med Laden og så meget som et Gulv eller et stort Fag. Bygningen er i beboelig og brugelig Tilstand, ikke ny, ej heller mærkelig brøstfældig. En Kålhav østen Ralingen. Jordloddens Hartkorn er 4 Skp. 2 Fdk., og der kan sås 4-5 Tdr. Korn.

Anden Indtægt af Degneembedet: 17 Tdr. Byg, 2 Tdr. Havre Offer 14 Rdl., Accidenser 2 Rdl.; Påskerente 18 små Brød og 5 Ol Æg; St. Hansrente 1 Lpd. Oste, thi en Del giver lidet og mange slet intet.

Til Ålborg Skole svares årlig 3 Rdl. 2 Mk.

1768 angives Indtægten af Hundborg Degneembede til 46 Rdl. 2 Mk. 10 Sk.

Skoleholdet:

1737. Findes ingen Skole, endskønt der tilforn af velb. Jakob Sparre til Råstrup er den 2den Marts 1687 givet et Stykke Jord, beliggende østen Kirken og kaldes Kåsør Toft, til at sætte et Skolehus på, som siden af Hs. Maj. blev tilligemed Kirken solgt til Assessor Molderup²). Skulde nu på samme Sted sættes et Skolehus på seks Fag, synes Bekostningen at ville beløbe (sig) til 100 Rdl. Nordvest i Byen er (en) Degnebolig, som (der) svares kongelige Skatter af og beboes af Degnen. Skulde der bygges fire Fag til Skolestue, er (dette) beregnet til 60 Rdl., men ellers synes endelig at behøves udi Klitten mod Vesterhav (Vorupør) en Skole for deres unge, såsom der bor nogle og tyve Familier af Husmænd, som nære sig en Del af Fiskeri på Havet, en Del (af) at binde ulden Tøj, hvilke er ungefær 1 Mil fra Kirken og Byen; hos samme Familier er 30 unge Mennesker, der behøver Undervisning og kan søge Skole. Et Skolehus der at bygge, om det måtte være sådan Bygning, som Beboerne har, bekostes for 20 Rdl. Degnen i Hundborg er gammel og ubekvem til Skolehold. Der vides ingen at give Forslag på. En Skoleholder *i Klitten* (Vorupør) kan ingen fuldkommen og bekvem Person subsistere (have sit Udkomme af), men kunde vel bekvemmes en, der kunde lære de unge at læse i en Bog og give dem nogen Grund i deres Katekismo. I *Jannerup* er bygget et Skolehus af 6 Fag af Fyrretræ, hvor der er en Skoleholder og gøres ingen anden Skole fornøden. Skoleholderen (Chr. Clemmensen) er ikke

² Bondeplageren fra Vestervig.

så bekvem, som han efter Rescriptet bør være, nyder årlig Løn af Kirkens Blok 10 Rdl.

1744. Hundborg Skolehus er opbygget af den største Lodsejer i Sognet, velædle og velbyrdige Hr. Cancelliråd Jørgen Chr. Poulstrup til Ulstrup, er sat og bygget for sig selv noget lidet vestenfor Degneholigen, og er Bygningen af forsvarlig godt Fyrretømmer, bestående af 4 Fag Hus med Langhalms Tag og en Gavlj i østre Ende, i Længden $9\frac{1}{2}$ Alen, i Vidden $6\frac{1}{2}$ Alen og i Højden fra Remmen til Foden $3\frac{1}{4}$ Alen. Deraf er de tre vestre Fag og en Del af det fjerde norden for Skorstenen indrettet til en Skolestue. På søndre Side i det østre Fag er Indgang og Forstue, og midt i samme Fag er opsat en Skorsten med muret Pibe gennem Taget. Væggene er overalt murede. Over Skolestuen er Loft af gode Fyrrebræder. Til Forstuen, Skolestuen og Skorstenen er ny Døre med behørlige Hængsler, Låse og Lukkelse. På Skolestuens søndre Side er 4 Vinduer udi 2 Karme og i Vesterenden er 2 Vinduer udi 1 Karm, alle tre Karme er af Fyr med Egeposter.

I Vorupør blev der ikke bygget nogen Skole. De største af Børnene skulde gå til Hundborg Skole.

1763. Skolehusets Bygning, som består af tre små Fag, er brøstfældig, særdeles i vestre Side, og efter tagne Syn i afvigte År behøves Reparation, hvortil er købt noget Tømmer, som ligger ved Skolehuset. Skolehuset er alt for liden til at rumme Børnene og behøver tvende Fag af ny. Skolebrændet behøver højlig en lidet Hus, at det ikke skal stå under åben Himmell og fordærves om Vinteren.

Skolens Inventarium: Udi Skolestuen findes en meget ældgammel, forbrændt og ubrugelig *Bilægger* foruden Bunde og Overstykke, hvorfor højt nødvendig behøves en ny eller en anden. 1 Bord, hvorved højest kan sidde 8-10 Børn, når de skrive. De øvrige Børn har intet at sidde ved. Befindes i Skolestuen nogle faste *Bænke* og 2 *Skamler*. Befindes af Bøger aleneste en gammel forslidt Bibel.

Skoleholdere:

I Hundborg var Degnen Skoleholder. Den gamle svagelige Degn Mads Lauritzøn, der ikke selv formåede at holde Skole, havde i Året 1742 en duelig Student ved Navn *Niels Rosendal* til Skoleholder. Som Skoleholder havde Degnen 10 Rdl. i Løn. Børneantallet i Hundborg Skoledistrikt År 1800 var 50 mellem 6 og 15 År.

Ved Året 1800 var der Omgangsskole i *Førby*, hvor *Niels Josefsen* var Skoleholder. Han var 50 År gammel og nævnes som en Mand, der ved egen Flid og en Del Års Øvelse har bragt det så vidt, at han med Held kan undervise de unge. Til dette Omgangsskole-distrikt hørte 18 Børn. Omgangsskoleholderen lønnes med Kosten og 2 Rdl. årlig.

I *Vorupør* var der også ved Året 1800 Omgangsskole. Skoleholderen hed *Josef Nielsen*, var 19 År gammel og betegnes som ganske duelig, men det formodes, at han ved Øvelse kan blive endnu bedre. Hans årlige Løn var 4 Rdl., Renten af et Legat på 100 Rdl., som Jens Wahre, Faddersbøl og Nørhågård, havde stiftet til Fordel for Skoleholderen i Vorupør. Josef Nielsen var måske en Søn af Skoleholderen i Førby Niels Josefsen. Børneantallet i Vorupør ved denne Tid var ca. 20.

Jannerup Sogn havde 1737 en Skole (se foran) og en Skoleholder, der hed *Christen Clemmensen*. Om ham skriver Præsten Chr. Deinbøl i Hundborg i Året 1739 sålydende:

”Ved Jannerup Skole er en Skolemester navnlig (ved Navn) Chr. Clemmensen, som var kommen dertil før min Ankomst til Sognene (1731), på hvis Levnet jeg haver intet ondt at sige, men jeg har aldrig kunnet være fornøjet eller tilfreds med hans Undervisning, thi foruden det, at han ikke kan skrive, som duer noget, og ganske intet regne, så fattes ham det højt magtpåliggende, thi han haver ikke sådan Grund i hans Christendom, at han med nogen Frugt kan give de unge nogen Undervisning derudi. Efterdi vedkommende før min Tid havde beskikket ham dertil, har jeg hidindtil undset mig for at søge at fordrive ham derfra. Det allermeste, der har holdt mig tilbage derfra, har været Medynk over hans fattige Kone og små Børn, men nu kan jeg og må jeg ikke tie længere, da Sognefolkene selv klager for mig, at deres Børn kan ikke have den Nytte af deres Skolegang, som de burde. Jeg haver og sagt ham dette, og han siger, han nok fornemmer det, han ikke længere kan forestå det, men må lave sig til at quitere (tage sin Afsked) til næstkommende Mikælsdag, efterdi han ikke haver de requisita (fornødne Egenskaber), som hos en Skolemester efter den allernådigste Forordnings Bydende bør findes.”

Det lykkedes dog ikke Præsten dengang at få Skoleholderen i Jannerup afsat fra sit Embede. Enten har han påny fået Medynk med Chr. Clemmensens Kone og de mange små Børn, eller har en Del af Klagepunkterne ved Biskoppens Undersøgelse vist sig at være ubegrundede. Nok er det, Chr. Clemmensen blev siddende i sit Embede, og i Året 1763 skriver han en Klage til Biskoppen i Ålborg, ganske vist med Degnen Frejstrup i Hundborg som Sekretær.

Denne Klage lød således.

”Så almindelig bekendt som det er, at det Skolehus, som af Jannerup Kirke var opbygget ved Kirkegårdens Dige, blev i Året 1761 af den ulykkelige Ildebrand, som opkom hos Annexbonden i Annexgården, lagt i Aske med den fattige Del, den gode Gud havde beskæret mig og min hustru. Så beklagelig er det, at ingen Skolehus endnu siden er opbyggt, men jeg og min Hustru på vor Alderdom må leje Husly og bo såvel for os selv som for Skolebørnene hos en Bonde i sognet, hvor det i en liden Stue er besværligt for Bonden, ubekvemt for Børnene, trang for mig og min Hustru, underdanig

bedende derfor det gunstigt måtte behage den høje øvrighed herpå at råde nogen Bod. Fra den ulykkelige Ildebrand blev af Skolens Inventarium reddet og bjerget Skolens Kakkellovn, Bordet og en Bibel; intet videre Inventarium befindes. Hvilket allerydmygst og underdanigst insinueres af Skoleholderen Christen Clemmensen.”

I Året 1800 nævnes en Skoleholder, *Johannes Levring*, i Jannerup. Han er ved den Tid 57 År gammel, ej Seminarist, men ved Flid og mange Års Skolehold har han fået rosværdig Duelighed. Der er 20 Børn i Distriktet, og Skoleholderens Løn er nu 16 Rdl., der svares af Kirken.

4. Nørhå.

Deegnene:

1. *Hans Thomsen*, en Bondemand, gjorde Tjeneste som Degn Anno 1690. Da der ikke fandtes nogen Degnebolig eller tilstrækkelig Indkomst til, at en Degn kunde leve deraf, boede Hans Thomsen på en halv Ryttergård i Sognet. 1712 var der endnu ingen Degnebolig, og Hans Thomsen udførte vedblivende Degnetjenesten. Hans Dødsår er ukendt.

2. *Johan Johansen Schiærsling* var den første virkelig indsatte, edfæstede Degn i Nørhå Sogn. Han var født 1700 og fik Degneembedet i Nørhå 1730, hvilket sidste År han aflagde Embedsed hos Biskoppen i Ålborg.

1739 skriver Sognepræsten om Johan Schiærsling:

”Hvad Degnen J. Schiærsling navnlig angår, synes Kirkens Patron velb. Hr. Cancelliråd Hans C. Langballe og jeg tillige med Sognefolkene, han nok kan forestå Skolen her for Nørhå By og eneste Gårde, helst siden han, førend han blev kaldet til Degn her i Sognet, haver tjent mange År og Steder her i Landet at informere både i Læsning, Skriven og Regnen. Gid han var bedre i at katekisere. Om videre hans Dygtighed - som er kun en læg Person - Vittighed og kristelig Opførsel er mit ringe Tykke, jeg med god Samvittighed ej kan give ham andet Skudsmål end det, som godt kan være.” I den samme Skrivelse oplyses endvidere, at ”ved denne Tid fandtes der 36 Børn i Nørhå By og i Klitten (Stenbjerg) 12 Huse og 14 Børn. Degnens Løn som Skoleholder var 2 Sk. hver Lørdag Aften for hvert Barn.” Dette sidste kan imidlertid ikke passe; det har snarere været 2 Sk. om Ugen for at holde Skole for alle Sognets Børn. En Skoleholders Løn var ikke stor i de Dage, og Pengene havde jo også en langt større Værdi end nu.

Degnens Kone hed Anne Frandsdatter Nieber, og med hende havde han mindst 7 Børn. De gamle Kirkebøger er ofte mangelfuldt førte, så det er ikke sjældent, at et eller andet er

glemt. Således også her. 1734 begravedes en Søn *Frants*, 8 Dage gammel. 1736 fødtes en Søn *Anders Schiærsling*; 1737 Sønnen *Jens Schiærsling*, der blev Faderens Eftermand som Degn i Nørhå; 1740 en Datter *Zille Margrete*, som 1782 blev trolovet med en Mand ved Navn Niels Møller. Da den første Søn Frants døde som spæd, fik deres i 1743 fødte Søn Navnet *Frants*. 1746 nævnes en Datter *Anne Mariche Schiærsling*, der senere ved sit Giftermaal med Knud Mogensen fra Rær modtog af sin Broder, Degnen Jens Schiærsling, en Mødrenearv på 4 Mk. 11 Sk. Endelig nævnes en Datter *Else Marie Schiærsling*, som 1771 blev trolovet med Korporal Johan Jordan af Snedsted.

Degnen Johan Schiærsling blev begravet den 15. Febr. 1765, omtr. 65 År gammel. Hans Hustru overlevede ham. 1768 nævnes hun boende hos Sønnen i Nørhå.

3. *Jens Schiærsling* blev 1765 Faderens Efterfølger som Degn i Nørhå. Han var gift med *Maren Olesdatter Hald*, som døde 1809, 73 År gammel. 1768 klager Jens Schiærsling over det dårlige Embede og sin store Fattigdom. Efter at have anført Embedets Indtægt til 26 Rdl. 2 Mk. årlig, skriver han: ”Et lidet Brød til mig med Kone, Børn og fattige, gamle Moder, som jeg må underholde, haver ej heller nogen Degnebolig, men bor i et Degnehus uden Jord, bygt ved Kirkegårdsdiget.”

Hvor mange Børn Jens Schiærsling har haft 1768, oplyser Kirkebogen intet om, men 1769 fødtes en Datter *Mariane*. 1770, 18. Decbr., en Søn *Johannes*, som blev Faderens Eftermand, men døde tidlig. 1772 fødtes Sønnen *Ole Hald Schiærsling*, der som voksen blev gift med Mette Nielsdatter, med hvem han havde flere Børn. Ole Hald Schiærsling døde 1842 ved en ulykkelig Hændelse og blev begravet den 9. Marts, 70 År gl. Han var da Enkemand og Almissemænd i Nørhå. En Datter, *Anne Kirstine*, blev født den 26. Juli 1774 og døde den 25. Sept. s. A.

I Året 1800 meldes om Jens Schiærsling, at ”han er Degn og Skoleholder, 63 År gl. Han er ikke Seminarist, men en redelig, retskaffen og flittig Lærer. Såvidt hans Alder tillader det, forsømmer han intet, men med Lyst virker størst mulige Gavn. Hans Løn som Skoleholder er nu 6 Rdl. om Året.

Jens Schiærsling blev omsider, sikkert i en meget høj Alder, afskediget som Degn og Skoleholder i Nørhå, og hans Søn Johannes blev hans Eftermand. Hvad År han blev afskediget, har jeg ikke fået oplyst, men det må være sket før 1814. Den 24. Maj 1822 døde han i Nørhå, næsten 86 År gl.

4. *Johannes Schiærsling*, Skolelærer og Kirkesanger i Nørhå, Søn af foregående, døde den 14. Juli 1815, knap 46 År gl. År 1800 nævnes han som Skoleholder i Stenbjerg. Præsten skriver ved denne Lejlighed om ham: ”Johannes Schiærsling, 30 År,

ej Seminarist, men en ung duelig Mand, der har Lyst og Evne til at gavne. Hans Løn er 6 Rdl., samlet af Byens Beboere. Desuden 4 Rdl., som er Renten af Jens Wahres Kapital, tillagt Skoleholderen. Legatet er stiftet den 28. August 1765, stort 100 Rdl., indestår i Nørhågård. Til Skolens årlige Reparation er af samme Jens Wahre legeret 50 Rdl., hvoraf Renterne anvendes til bemeldte Brug. Der fandtes ved denne Tid 20 skolesøgende Børn i Stenbjerg.

Johannes Schærsling var den sidste Degn og Skolelærer af dette Navn i Nørhå. Den næste Lærer hed Jespersen, men Slægten Schiærsling lever endnu på Egnen.

Degneembedet:

1555 var her intet Degneboel, men Kirkeværger siger, at der er en Ager, som skylder 3 Sk. til Kirken, og en af Iruvs Tjenere har den at bruge. Sognemændene mener, at den skulde have været Degneboel. Hver Gårdmand giver Degnen 3 Skp. Byg og hver Boelsmand 2 Skp. Byg. Han (Degnen) fanger intet af den gamle Degnerente.

Ved denne Tid har der rimeligvis været en Degn i Nørhå, men senere er også her kommen en Løbedegn, thi 1571 hedder det, at "Degnen af Skolen (Løbedegnen) har intet Degneboel. Hans visse Rente: Byg 4 Tdr., Lam 3 og Penge 1 Mk.

1690 gjorde Bondemanden Hans Thomsen Degnetjeneste (se foran). Nyder for sin Tjeneste Korntiende, den tredje Del imod Kirken, 8 Tdr. Byg; Påskerente 3 Lpd. Brød, 2 Ol Æg. St. Hansrente 2 Lpd. Oste. Offer til hver af de tre store Højtider 3 Sl. Mk.

1737 findes her ingen Degnebolig, og 1744 indberetter Degnen, at "der endnu ikke er nogen Degnebolig i Nørhå uden et Våning eller Hus, hvilket jeg undertegnede Johan Schiærsling næsten selv har ladet opbygge, siden jeg kom til Kaldet. Samme Våning eller Hus er beliggende på Kirkegårdsdiget sønden Nørhå Kirke; den ene Ende i Vester, den anden i Øster, og består af i alt 8 små Fag, 2de Fag Bryggers og Køkkenrum, 3 Fag Stue og 1 Fag Kammer og et lidet Udbyg på søndre Side 2de Fag, hvilket jeg og har ladet bekoste, og er samme Rollingshus brøstfældigt for Tag, Tømmer og Ler.

Desforuden har jeg en liden Jordhytte, som står sønden for Rollingen og består af 5 Fag, hvilken jeg ganske har ladet bygge, men nu er rent forfalden, så jeg kan ikke have (det) ringeste der inde.

Degnekaldets Tillæg 1744: En liden Kålhave har jeg ved Østerenden af Rollingen op til Kirkegårdens Dige. Der er ingen Jord, Eng eller lignende. Min fattige visse Indkomst er: Rug 1 Td., Byg 6½ Td., Offer 5 Rdl. 2 Mk., Påskerente 4 Mk., St. Hansrente 4 Mk., det uviste 1 Rdl. 2 Mk. Pension til Ålborg Skole 1 Rdl. 2 Mk."

Det er ikke så underligt, at Degnene i Nørhå har klaget over det usle Embede og deres deraf følgende store Fattigdom.

Embedet i Nørhå var sikkert dengang et af de dårligste i Landet, da der manglede både Bolig og Jordlod.

Skoleholdet:

1737 hedder det, at der skal bygges 4 Fag til det Hus, som Degnen Johan Schjærsling bebod. Dette Byggeforetagende beregnes at ville koste 60 Rdl.

"I Klitten (Stenbjerg) findes så stor en Ungdom, 16 Familier med 26 Børn, som (ej) kan søge Byens Skole. En Skole der kan efter samtlige nærværendes Tykke bygges og bekostes med 20 Rdl. efter de Bygningers Beskaffenhed i samme Klitte. Degnen findes bekvem til Skoletjenesten i Byen. I Klitten ingen, der duer til at være Skoleholder.

1742. Udi Nørhå Sogn haver velbårne Cancelliråd Langballe bygt til Degneboligen et nyt Skolehus, vel indrettet og i god Stand, hvor Degnen Johan Schærsling holder Skole for Nørhå Sogns Ungdom, Klitten undtagen, udi Håb, han (Degnen) må nyde Nådeløn med andre. Udi denne travle og dyre Tid har man nok med Klitboerne i deres Armod og Fattigdom at gøre, om de skal formås til at holde Omgangs Skolemester til sine Børns Undervisning.

Skolehuset i Nørhå, bygget til Vesterenden af Degnehuset, består af 3 Fag, 7½ Alen langt, 5¾ Alen bredt og 3¼ Alen højt til Remmen, Væggene murede mod Syd og Vest, lerklinede mod Øst og Nord. I Skolestuen fandtes en Jern Kakkellov på 1 Skpd med Frederik 4.s Brystbillede og Ziffer på Forstykket med muret Fod, 1 Fyrrebord med Fod, 2 Bænke, en ved søndre Side og en ved vestre Ende af Bordet, en lang Fyrreskammel med fire Ben ved nørre Side af Bordet, et Rum med 2 Hylder til Skolens Bøger, hvoraf der fandtes 2 ABC'er, 4 Katekismer, 2 Evangeliebøger, 5 Spørgsmål og desuden 2 Blækhorn.

Skolens Skorsten var af Sparsommelighedshensyn anbragt i Degnens Kammer, hvilket Degnen beklager sig over, da Pladsen i Forvejen var kneben nok.

I 1758 ejede Nørhå Skole: 1 Bibel, Rostochs Huspostil, 6 Pontoppidans Spørgsmål, 6 Evangelie Bøger, 4 Katekismer og 6 ABC'er.

5. Vang-(Tvorup).

Degnene:

1. *Christen Clemedsøn*, ansat som Degn i Vang-Tvorup ca. 1650. Han var født 1627 og døde og blev begravet i Tvorup 1714, 87 År gl. Hans Hustru blev begravet i Tvorup 1699. Hvor mange Børn, de har haft, kan ikke oplyses, thi Vang-Tvorup Kirkebog begynder først 1689, og ved den Tid var Chr. Clemedsøn og hans Hustru gamle Folk. I Kirkebogen står, at Chr. Clemedsøn havde været Degn for Vang og Tvorup i 65 År, men dette kan ikke være rigtigt, thi Sønnen Clemens

Christensen var selvstændig Degn i hvert Fald de to sidste År, Faderen levede.

2. *Clemen Christensen*, Søn af foregående, aflagde Embedsed hos Biskoppen den 11. November 1700. Han døde 1714, samme År som Faderen, og blev begravet i Tvorup. Kirkebogen beretter om ham, at han havde forestået Degneembedet ganske i de 2 sidste År og i Faders Sted i 11 År. Han var kun 53½ År gl.

Den under Jannerup Sogn omtalte Skoleholder Christen Clemesøn var muligvis en Søn af ovennævnte, men da Kirkebogen er meget utydelig, kan dette ikke fuldt ud oplyses.

3. *Daniel Pedersen Mørk* var en af de såkaldte studerede Degne, da han i sine unge År havde gået i Thisted Latinskole. Men det har sikkert ikke været stort bevendt med hans Studeringer, hvis man forøvrigt kan tro det Skudsmål, som Sognepræsten Hans Bang giver ham. (Præsten Hans Bang betegnes i Wibergs Præstehistorie som en retsindig Embedsmand, fortræffelig Kateket, god Husholder, samlede i sit lille Kald under megen Godgørenhed store Midler.) Dette Skudsmål er en Slags Klage, som Præsten omkring ved År 1739 indsender til Biskoppen over Mørk. Klagen lyder i sin Helhed således:

”Den her i Vang og Tvorup Sogne for 27 År siden beskikkede Degn Daniel Pedersen Mørk (har lang Tid i sine unge År frekventeret Thisted Skole, men med liden Frugt formedelst hans tunge Nemme og slette judicium [Dømmekraft], kan nogenledes tone de forordnede Kirkesalmer, lære Ungdommen at læse i Bøger og skrive, men hverken regne ej heller med Frugt undervise Ungdommen i deres Børnelærdom, mindst ved Katekisation udi Kirken, eftersom han ikke formedelst sin svage Hukommelse kan undvære Bogen at spørge til af, ej heller kan han formedelst sit slette judicium forandre eller fremsætte Spørgsmål på den Måde, som hans kongelige Majestæts allernådigste Forordninger tilholder. Hans Levnet udi Embeds Tjeneste er uden Forargelse, dog er der nogen Skrøbelighed hos ham, som jeg ønsker måtte rettes. Mit Arbejde ved Ungdommens Undervisning har været temmelig tung og besværlig formedelst hans Ufuldkommenheds Skyld, thi jeg har sjælden eller fast lidet derudi nydt hans Tjeneste, men som mine Kræfter herefter nægter mig at besøge Ungdommen med den Undervisning, den burde at have både af Præst og af Degn (thi når jeg har forrettet de Prædiketjenester, er jeg fast ubekvem til mere Arbejde at udstå), så ønsker jeg gerne, at det må gunstigst behæge Deres velædle Højærværdighed således at mage det, at jeg kunde nyde nogen Hjælp ved Ungdommens Undervisning. Jeg ved vel, at her var ikkun to Veje at gå, enten remove (afsætte) Degnen eller beskikke eller imponere

ham en Substitut, men som jeg holder det første for en stor Synd, så og det andet for en Umulighed, eftersom Degnens ringe Indkomster ej tåler at holde en Substitut, lad nu være Degnens Løn kan efter allernådigste sidste udgangne Forordning såmeget forhøjes og forbedres, at han kan lønne en Substitut, så (er der) dog ikke (noget) at føde og underholde ham med i andre Måder. Jeg drister mig til allerydmygst at gøre dette Forslag for Deres Højærværdighed: Som jeg har overtalt Degnen til at resignere fra Embedet, om han kan nyde det at leve af, som er specificeret udi min allerydmygste Indberetning til højbårne Hr. Stiftsbefalingsmand og Deres Højærværdighed, som efter min Beregning kan ej løbe højere end til 10 Rdl. årlig, så kunde Deres Højærværdighed gunstigst behæge at beskikke en Person til Degn her for Sognet, som kunde først nyde den Forhøjelse, den allernådigste Forordning tillægger Degne på deres Korntiende, dernæst de 6 Rdl., Ildebrænde, Høvders Græsning og andet, Forordningen tilholder, de få Accidentser her kan falde, desuden kunde han og tillægges af Jannerup Blok 10 Rdl. årlig, indtil Degnen afgår ved Døden, at han kan nyde af Kaldets Indkomme. Omgangs Skolemester behøves ikke her udi Sognene, thi vel er der 5-6 Huse i Klitten, men ikke over 3 eller 4 Børn, ej heller findes her i Sognet nogen Person brugbar til Skoleholder. Jeg stiller alting hen til Deres Højærværdigheds gode Betænkning og Retsindighed, Skønsomhed med Forsikring, at ovenanførte Beretning er sandfærdig forfattet, og at jeg al min Tid lever (som) Deres velædle Højærværdigheds ydmygste og ærbødigste Tjener. Hans Bang.”

Efter vore Begreber er den krybende Underdanighed, som går igennem hele Præstens Skrivelse til Biskoppen, temmelig smagløs, men således var det ofte Skik og Brug i de Dage.

1742 betegnes Degnen som ringe og kan ej længer tone de ordinære Kirkesalmer. Med Hensyn til Skoletjenesten skriver Præsten 1737, at ”Degnen kan ikke for Svaghed på øjnene foretage sig Skoletjenesten at forrette”.

Trods alle disse Lyder er Mørk dog bleven siddende i Degneembedet indtil sin Død. Nogen Medhjælper ved Degneembedet synes det heller ikke, han har haft. Derimod har måske den senere omtalte gamle Karl i Ferregård holdt Skole eller hjulpet Degnen dermed.

Daniel Pedersen Mørk døde og blev begravet i Vang den 28. Februar 1770. Han var da 78½ År gammel og havde tjent som Degn i 55 År 9 Måneder.

4. *Sørensen Myhrt* var Degn i Vang efter Mørks Død. Han afgik ved Døden 1786 og blev begravet den 30. November, 46 År gl. Hidtil er det ikke lykkedes mig at finde mere om denne Degn. Han findes ikke nævnt i Edsbogen, og i Kirkebogen, hvor hans Død nævnes, er hans Navn skrevet så

utydeligt, at det næppe er læseligt. Efternavnet Myhrt er derfor ikke helt pålideligt.

5. *Niels Silkeborg*, Degn i Vang-Tvorup fra 1787 til 1796. I hans Embedstid blev Kirken i Tvorup nedbrudt, da Sandflugten havde ødelagt det meste af Sognet. Efter gamle Fortællinger blev Tårnet af Tvorup Kirke flyttet til Nors 1794, og i Nors Kirketårn findes også indmuret en Del mærkelige Sten med adelige Våben, fantastiske Figurer og lign. Et af disse adelige Våben forestiller et Dambrædt og skal efter Sagnet have tilhørt en adelig Familie, der boede på en af de Herregårde, som Sandflugten har ødelagt i Tvorup Sogn. Gamle Fortællinger beretter endvidere, at for mange Hundrede År siden, før Sandflugtens Dage, holdt der hver Søndag 7 Kareter (Herremandsvogne) ved Tvorup Kirke. Flyvesandet har nu dækket det hele til.

Niels Silkeborg var gift med *Maren Kilsgård*. 1788 havde de en Søn, Lorentz Peter, der døde Året efter. 1794 havde de atter en Søn, som også fik Navnet Lorentz Peter. To År senere (1796) må Silkeborg være bleven forflyttet til et andet Embede, eller han har taget sin Afsked som Degn. Han findes i hvert Fald ikke omtalt tiere under Vang Sogn.

6. *Jens Madsen Yde*. 1796-1800. Senere Degn i Hundborg-Jannerup, (Se der.)
7. *Chr. Pedersen Grønlund*. 1800-1807. Flyttede til Sennels 1807. (Se der.)
8. *Søren Abrahamsen*. 1807-? Den sidste Degn i Vang.

Degneembedet:

1555 var der et Degneboel, som Degnen har selv at bruge, og han kan så 2 Tdr. Byg i fornævnte Boels Jord. Degnen beklager, at han sker intet Skel af sine Sognemænd, thi de giver ham ingen Rente, hverken af den gamle Degnerente eller Korn eller nogen anden Løn.

I Tvorup var der intet Degneboel, men der er et Boel, som Lars Vinter ibor i Nørby, og som skylder til Tvorup Kirke 1 Td. Byg, og sige gamle Mænd og Kirkeværgeren i Tvorup, at det er deres rette Degneboel. Hver Gårdmand giver Degnen 4 Skpr. Byg, Boelsmænd 2 Skpr. og Gadehusmænd 1 Skp. Byg. Ingen anden gammel Degnerente har han af Sognemændene.

1571. Degnene til samme Sogne har et Degneboel i samme Sogne. Han kan så til samme Boel: ½ Td. Rug, 1½ Td. Byg og ingen Eng. Hans visse Rente af begge Sogne: 6 Tdr. Byg, 10 Lam og 6 Mk.

1690. Korntiende 8½ Td. Kvægtiende 5-6 Lam og 1⅓ Mk. Offer på hver Ofringsdag 2 Mk. St. Hansrente 8 små Oste á 4 Sk. Påskerente 8 Kager, 2 Ol Æg. Ingen Degnebolig, men Degnen nyder et lidet Stykke Grønne ved Tvorup Kirke og en liden Ager i Vangs Mark, som ligger til Tvorup Kirke og

skylder Kirken 1 Mk. Står for 1 Skp. 1 Fdk. og er ej fri for Skat. Pension til Thisted Skole 2½ Td. Byg.

1737. Degneboligen betegnes som ringe, men kort Tid efter er der bygget en ny.

1744. Degneboligen 11 Fag i forsvarlig Stand. Imellem Kirkemuren og Degneboligen er en liden Haveplads, og sønden Kirken en Ager af 4 Skp. Sædeland, Degneboligen tilhørende. Sønden Tvorup Kirke har været et til Degneboligen beliggende Stykke Jord til Græsning, som nu af Sandet er forødt. Hartkorn 1 Skp. 1 Fdk. Degnens øvrige Indtægter: 5-6 Tdr. Byg, 6 Skp. Rug, 5 Skp. Havre, 2 Sk. Husmandspenge, 5 Lpd. Brød, 5 Lpd. Ost, 8 Snese Æg. Offer hver Højtid 4 Slettedaler, 6 Rdl. for Skolehold og 18 Læs Tørv til Skolekakkellovnen. Uvisse Indkomster 1 Rdl.

1768 er Indtægten sat til 23 Rdl. 2 Mk. 8 Sk.

Skoleholdet:

1737. Er intet Skolehus, men i Vang, som er Hovedsognet, er en ringe Degnebolig. Til den østre Ende kan efter Resc. bygges 4 Fag, som i det nøjeste beregnes til 66 Rdl.s Bekostning, og ihvorvel Sognet er vidt adspredt, så dog for begge Sognes Ringhed og i Henseende, at der er ikkun få unge Mennesker eller få små Børn, synes nærværende, at det kan være nok i det ene Skolehus af 4 Fag bygget til Degneboligen liggende straks ved Kirken i Hovedsognet. Iblandt de langt fraliggende vare fornemmelig tvende Mænd, nemlig af Ferregård og Diernis, som crelerede, at de ej for Vejens Længde af ¼ Mil om Vinteren lade deres små Børn søge den publique Skole, men vilde, om det dem måtte tillades, holde hver for sig en Informator til deres Børn.

(Man ønskede at få en Skoleholder, der siden kunde blive Degn, da ingen (Skoleholder) kan leve formedelst Sognets Ringhed.)

I Ferregård findes en gammel Karl ved Navn Niels Lauridsøn, som både kan regne og skrive og har længe læst for Børnene.

1744. I Vang og Tvorup Sogne er ej noget Skolehus opbygget, eftersom Degneboligen er så fuldkommen stor, at Degnen ej alene kan have sit magelige Husværelse derudi, men endog de Børn, som søger Skolen, har fornøden Plads og Rum, hvorfor det ej er fornødent at besvære de fattige Beboere. Degneboligen består af 11 Fag Hus, derudi er indrettet tvende Stuer med et Køkken og Bryggers, såvelsom og Vinduer på søndre og nørre Side, vel indrettet til Ungdommens Tjeneste.

1774 befindes Skolehuset, der er ibygget Stedets Degnebolig, i ganske god og forsvarlig Stand.

Skolens Inventarium 1758 bestod af 1 Bibel, 1 bibelske Kerne, 2 Bøger, som Mads Badskjær har givet til Skolen, 1 Salmebog og 2 Skamler. Hvad andet, som er fornødent til Skolen såvelsom Skolehuset, holder jeg som Degn her ved Stedet selv vedlige (Daniel Pedersen Mørk). 1739 fandtes der i Vang-Tvorup 64 Personer mellem 6 og 15 År. År 1800 var der ca. 60 Børn, men kun 38 søgte Skolen.

6. Tilsted.

1555 omtales et Degneboel, som ligger i Tilsted, og som skylder til Sogndegnen hvert År 1 Lpd. Smør. Dertil haver han af hver Sognemand 2 Skpr. Byg, men intet af de gamle Degnerenter. Ved denne Tid har der altså været en Sogndegn i Tilsted; men da Latinskolen i Thisted blev oprettet 1549, fik Sognet en Løbdegn. Derfor hedder det 1511, at "Degnen af Thisted Skole" har et Degneboel i Tilsted, samt 5 Mark i Penge og 1 Lam.

Indtægterne af Degnekaldet i Tilsted Sogn 1690 opgives af Degnen Fjerritslev således: Offer 4 Mk., St. Hansrente 1 Lpd. Ost, 1 Lpd. Smør. Påskerente 1½ Lpd. Brød, 1½ Ol Æg. Ingen Degnebolig eller Markjord. Kornindkomst 7 Tdr., deraf Pension til Thisted Skole 1½ Td.

Den første Degn i Tilsted, man kender Navn på, hed *Peder Pedersen Fjerritslev*. Han var allerede Degn 1690 og døde 1702.

Derefter var Degneembedet ubesat i 28 År, og en Latinskolediscipel fra Thisted udførte Degnetjenesten, men 1730 bliver *Oluf Pedersen Veye* Degn i Tilsted. Hans Hustru hed *Kirsten Christensdatter*. 1740 fødtes en Søn Peder, der som Voksen under Navnet Peder Veytorp først var Degn i Sjørring-Thorsted, senere Præst forskellige Steder. I Kirkebogen står der nævnt endnu to Børn, en Datter Anna Katrine, født 1742, og en Datter Anne, født 1747. Oluf Veyes Hustru døde den 11te Juli 1765, 48 År gl.

Provsten Peder Cortsen i Thisted skriver 1739 i en Indberetning om Veye: "I Tilsted er en Sogndegn navnlig Ole Pedersen Veye, der ikke har studeret, men har dog den Grund i sin Kristendom samt Staven og Regnen, at han til Nytte kan undervise de unge på Landet, som han hidtil gjort haver om Vinteren, er et skikkeligt og ædrueligt Menneske og efter mine Tanker ganske bekvem til Skoleholder Embedet tilligemed Degneembedet i dette lidet Sogn". En Indberetning fra Oluf Veye om Embedets Tilstand i Året 1744 gengives her i sin Helhed, da den foruden at give en Prøve på Degnens Skrivemåde tillige giver en hel Del Oplysninger om Degneembedet i Tilsted. Denne Indberetning lyder som følger:

1. Degneboligen. Hvad sig den belanger, da eftersom Tilsted Degnehold siden forrige Sædedegn Peder Fjerritslevs Død 1702, stadig ved en Discipel som Løbdegn af Thisted nu reducerede Latinskole var bleven betjent til 1730, da jeg som Sædedegn igen blev beskikket, så er imidlertid det Hus, som forbemeldte Degn, Peder Fjerritslev i sin Tid havde og beboede, ganske og aldeles bleven øde i Bund og Grund, hvorover der 1731 er igen formedelst liden Sømmensud af Sognemændene, Tillæg af Sognepræsten og Bekostning af mig selv på

Loft, Vinduer og Døre besørget et Hus ganske af ny opbyggt, bestående af 4 ordentlige Fag og et rummeligt stort eller dobbelt Fag med Udskud over alt mod vestre Side, hvilket ligger på samme Sted, som det forrige har stået nordenfor Kirken 6 Favne langt fra Kirkegårdsdiget, vender i sin Længde Sønner og Nør, er i forsvarlig Stand og således indrettet, at derudi er Bekvemhed til Stue, Køkken, Bagerovn og et lidet Kammer. Ved nørre Ende af samme er 1741 tilbygget 3 Fag til en Skolestue - (hvorudi findes til Inventarium, som altid bliver ved Skolen, en ny Kakkellovn, 1½ Skpd. af Beroms Jernværk med Christiani Sexti Chiffer forpå og et langt Fyrrebord) og et Vognskur til Sognepræstens Heste, mens han Tjeneste i Kirken forretter.

2. Degnekaldets Tillæg. Da hverken jeg eller min Formand i Embedet havde noget Tillæg af Jord før næst foregående År 1743, da Provsten, velærværdige og højlerde Hr. Peder Cortsen købte et Hus, Hartkorn 1 Fdk. 1 Alb., hvilket han af Medynk over mig og mit fattige Levebrød med alt tilhørende henlagde mig og Successorer i Degne- og Skoleembedet, uden nogen Landgilde, Ægt og Arbejde, til fri Nytte og Brug. Bemeldte Huses tillagte Jord ligger straks ved Degneboligen, strækker sig i Længden fra Nørre-Stæth ved Kirkeporten lige mod Kirkegårdsdiget langs hen omkring Nordvest Hjørne og om til Sydvest Hjørne deraf, hvor det slipper, og i Bredden tæt fra ommeldte Kirkegårdsdige ud til omkring løbende Vej.

Desforuden er indhegnet til bemeldte Degnebolig en Kålhave med en Brøndudi, liggende 3 Favne norden Vognskuret ved Skolestuen.

3. Degnekaldets Besværing. Aalborg Skole 2 Tdr. Byg, Skatter og Tiender, Folke- og Familieskat af 1 Fdk. 1 Alb. Hartkorn.

4. Degnekaldets Indkomst. 8 Tdr. Byg. Af et Boelshus, som ligger til Sognepræstens Embede, til hver St. Hansdag 1 Lpd. Smør. Offer til Højtiderne 6-7 Mk. St. Hansdag 3 Lpd. Ost, Påske 6 Lpd. Brød, 2 Ol Æg. Uvisse Indkomster 4-8 Mk.

Det Skolehus, som blev bygget 1741, må imidlertid have været en skrøbelig Bygning, for allerede 1755 beretter Oluf Veje, at "Tilsted Skolehus er i en ynkelig Forfatning".

1768 opgiver Oluf Veye, at Embedets Indtægt er kun 16 Rdl. årlig. Oluf Pedersen Veye må være død eller have frasagt sig Embedet 1779, men da havde han også været Degn i Tilsted i 49 År. Hans Dødsår har jeg ikke kunnet finde i Kirkebogen.

Fra 1779-81 var *Søren Jensen Yde* Degn i Tilsted. Han flyttede så til Stagstrup, hvor han levede til 1812.

Poul Christensen Bach var Degn fra 1781-97 og blev så Degn i Skjoldborg (se der).

Den sidste Degn i Tilsted hed *Christen Poulsen*. Da han fik sin Afsked, flyttede han til Skjoldborg, hvor han døde 1823 og blev begravet på Tilsted Kirkegård.

Han nævnes 1800 som Degn og Skoleholder i Tilsted og var dengang 41 År gl. Hans Indkomster som Degn beregnes og betragtes her som Løn for Skoleholdet, da her ingen Grund er til, da disse Embeder have af Arildstid (været) forenede, (at de skulle) nogentid adskilles. Han er ustuderet, duelig Skoleholder, ej Seminarist, med ca. 30 Børn i Skolen.

I hans Embedstid rasede en frygtelig Epidemi i det lille Tilsted Sogn. År 1800 døde 24 Mennesker i Tilsted. Om denne forfærdelige Dødelighed skriver Præsten i Kirkebogen: "Af disse 24 blev de 19 voldsomt bortrevne af en Febri putrida

malignosa, som grasserede her og nogle flere Steder og med Rette kunde anføres som en Virkning af den idelige Regn i Året 1799 og den derved slet gerådede og slettere indbjergede Afgrøde. Gud velsigne Luft og Føde!"

Denne "Febri putrida malignosa" har efter al Sandsynlighed været en ondartet Tyfusfeber. Samme År døde Degnen Bach i Skjoldborg af Tyfus, hvorfor man må antage, at han har hentet Sygdommen i Tilsted. Bach havde jo boet i Tilsted fra 1781-97. Indbyggerantallet i Tilsted ved denne Tid var ca. 200, så hvert tiende Menneske i Sognet er dette skæbnesvangre År død af Tyfus.